

Rättviks kommun
Barn- och ungdomsförvaltningen
Golfvägen 1
795 32 RÄTTVIK

Genomförd kvalitetsgranskning i Rättviks kommun, Furudals centralskola, avseende lärares behörighet och användning efter utbildning i grundskolan

Innehåll

Syfte och genomförande
Beskrivning av verksamheten
Tidigare utbildningsinspektion
Skolinspektionens kvalitetsgranskning
Helhetsbedömning

Syfte och genomförande

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges förutsättningar för att genomföra förbättringar. Huvudsyftet är att granska hur lärare, rektorer och huvudmän tar sitt ansvar för undervisningens kvalitet, med fokus på elevernas kunskapsresultat.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt görs ett urval av huvudmän och skolor som granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

I skollagen ställer staten krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares utbildning. Tidigare studier har visat att lärares kompetens är en betydelsefull faktor för elevernas studieresultat, för att garantera eleverna en utbildning av god och jämbördig kvalitet och för en likvärdig bedömning och betygssättning. Ett flertal enkät- och registerstudier under senare år har dock visat att det är vanligt förekommande att lärare undervisar i ämnen och årskurser de saknar utbildning för. Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot huvudmännens och skolornas insatser för att undervisningen i skolan ska bedrivas med lärare som har utbildning för den undervisning de huvudsakligen bedriver. Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats <http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning>.

Under perioden december 2008 till och med februari 2009 har Skolinspektionen genomfört en fördjupad uppföljning av de insatser som vidtagits av ett urval av de huvudmän och skolor där Skolverkets utbildningsinspektion tidigare har pekat på behov av för-

bättringar inom området lärares behörighet och utbildning. Totalt har 30 kommunala och fristående grundskolor i landet granskats.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en sammanfattande rapport, dels i rapporter/beslut med bedömningar för varje granskad verksamhet, där Skolinspektionen bland annat tar ställning till om skolans huvudman uppfyller skolförfattningarnas krav. I de fall behov av åtgärder framkommit, ansvarar skolhuvudmannen för att åtgärder vidtas som syftar till förbättring.

Furudals centralskola i Rättviks kommun är en av de skolor som ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslutet består av dokument från kommunen/skolan, bland annat en enkät riktad till all undervisande personal på Furudals centralskola, samt av information som samlats in vid intervjuer den 15 januari 2009. I kommunen/skolan genomfördes intervjuer med förvaltningschef, rektor och undervisande lärare. Beslutet grundar sig även på annan information som finns inom Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för kommunen/skolan har beretts möjlighet att sakgranska vad som framkommit vid granskningen. Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Furudal centralskola har varit undervisningsråden Ann-Sofi Pihlgren, Lotta Hedén och Anna Bergstedt-Nordqvist.

Beskrivning av verksamheten

Rättviks kommun	Antal elever
Grundskola	1074
Furudals centralskola	Antal elever
Grundskola	133

Källa: Skolverkets uppföljningsstatistik oktober 2007

Furudals centralskola ligger i Rättviks kommun cirka fyra mil från centralorten Rättvik. Skolan leds av rektorn och i kommunen finns en förvaltningschef med det övergripande ansvaret för barn och utbildning.

I kommunen finns två betygssättande grundskolor med elever i årskurserna 7–9 varav den ena ligger i Furudal och den andra i Rättvik.

Skolan har elever i årskurserna 1-9 och verksamheten är organiserad både i åldersblandade och åldershomogena grupper i olika årskurser. Detta förändras och anpassas år från år utifrån rådande elevunderlag. Det finns vissa skillnader mellan Rättviksskolan och Furudals centralskola gällande möjligheterna att rekrytera lärare. Det är svårare att få sökande till utlysta tjänster i Furudal och en anledning sägs vara att skolan ligger långt från centralorten. På senare år har dock arbetsmarknadsläget förändrats vilket positivt har gynnat skolan i Furudal och det är nu, enligt rektorn, något lättare att rekrytera behöriga lärare. Skolan har dock ett vikande elevunderlag som på sikt kan

komma att påverka skolans förutsättningar gällande organisation, tjänsteunderlag och rekrytering.

Kunskapsresultaten för Furudals centralskola har under den senaste femårsperioden varierat en del och meritvärdet var som lägst, 203,8 år 2007 och som högst, 225,8 år 2006. Noteras bör dock att antalet elever i åk 9 är lågt varför enstaka elevers resultat kan ge ett högt procentuellt utfall i en sammanställning. För år 2008 var det genomsnittliga meritvärdet för Furudals centralskola 203,9 (för riket 209,3). Andelen elever som nått målen i samtliga ämnen kan inte avläsas i statistiken då antal elever som inte nått målen understiger tio individer (för riket 76,6 procent) och andelen behöriga till ett nationellt program var 89,3 procent (för riket 88,9 procent). I Rättviks kommun år 2008 var meritvärdet 212,9 för de båda betygsättande skolorna, andelen elever som nått målen i samtliga ämnen var 89 procent och andelen behöriga till ett nationellt program var 95,5.

Furudals centralskola har enligt Skolverkets uppföljningsstatistik för läsåret 2007/08 10,5 lärare per 100 elever (riksgenomsnittet är 8,3 lärare per 100 elever). Andelen lärare med en pedagogisk högskoleutbildning var vid samma tidpunkt 78 procent för Furudals centralskola och 91 procent för Rättviks kommun (för riket 85 procent). Det finns ingen nationell statistik över lärarnas användning i grundskolan.

Tidigare utbildningsinspektion

I beslutet (dnr 53-2004:1412) från den 8 mars 2005 avseende utbildningsinspektionen i Rättviks kommun anges som förbättringsområde för Furudals centralskola att: *Åtgärder måste vidtas för att öka andelen lärare med utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak bedriver i de senare årskurserna.*

Vid utbildningsinspektionen av Rättviks kommun var det endast Furudals centralskola som fick som förbättringsområde att öka andelen lärare med behörighet för den undervisning de i huvudsak bedriver.

I den kommunövergripande rapporten för utbildningsinspektionen av Rättviks kommun sägs att tillgången på lärare med utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver är generellt god, men att när det gäller årskurs 7–9 i Furudals centralskola är tillgången lägre. Vidare sägs också att tillgången på specialpedagogisk kompetens varierar mellan skolorna men upplevs vid de flesta skolor som otillräcklig.

Vid Skolinspektionens tvåårsuppföljning i juni 2007 har Rättviks kommun redovisat vidtagna åtgärder för de förbättringsområden som konstaterats vid Skolverkets utbildningsinspektion av Rättviks kommun.

Där redogörs för att två av 1-7 lärarna vid Furudals centralskola har påbörjat vidareutbildning till 4-9 lärare i samverkan med arbetsgivaren. Ansvarig för utbildningsinsatsen är Högskolan Dalarna i ett tidsperspektiv på två år och utbildningen påbörjades i augusti 2006.

Vid skolinspektionens kvalitetsgranskning konstateras att ytterligare åtgärder vidtagits på både kommun- och skolnivå för att öka andelen lärare med utbildning avsedd för den utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak bedriver.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Skolhuvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen ska genomföras för att de lärande ska nå de nationella målen. I skollagen ställer staten dock krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares behörighet, utbildning och kompetensutveckling.

Författningsstöd

Enligt 2 kap. 3 § skollagen är kommuner skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är enligt 2 kap. 4 § skollagen

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller
2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 4 a och 4 b §§.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och om det finns särskilda skäl samt om den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Enligt 2 kap. 7 § skollagen ska kommuner se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen och vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. Enligt 7 a § samma lag ska kommuner se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Enligt läroplanen för det offentliga skolväsendet, Lpo 94, 2.8, har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

Intervju med förvaltningschefen

Enligt förvaltningschefen har resultatet av Skolverkets utbildningsinspektion varit en viktig faktor och ett stöd för kommunens utvecklingsarbete gällande bland annat lärarbehörigheten. Efter inspektionen har flera satsningar gjorts, både övergripande i kom-

munen och på Furudals centralskola, för att vidareutbilda lärare. Flera av lärarna på Furudals centralskola har genomgått eller går på utbildning för att bli behöriga i olika ämnen och för olika årskurser.

Kommunen har även ett samarbete med lärarutbildningen då lärarstuderande gör sin verksamhetsförlagda utbildning i kommunens skolor. Detta gör, menar förvaltningschefen, att skolorna skapar kontakter med blivande lärare vilket senare kan leda till att de anställs i kommunen.

Kommunen har som policy att skolor ska samarbeta vid tjänstefördelning för att öka möjligheterna att få lärare som i huvudsak undervisar i ämnen de har utbildning för. Dock finns en del praktiska problem med detta då det är långa avstånd mellan vissa skolor.

Förvaltningschefen uppger vidare att elevantalet på skolorna i kommunen minskar vilket leder till en viss övertalighet bland lärarna. Det i sin tur bidrar till att det blir en ökad tillgång på behöriga lärare.

I Rättviks kommun tillsvidareanställs inte någon obehörig lärare utifrån den möjlighet som skollagen ger om det finns särskilda skäl för detta. En obehörig lärare kan visstidsanställas en termin eller ett läsår i taget. Obehöriga lärare som tidigare har varit tillsvidareanställda har sagts upp från sina tjänster för att ersättas av behöriga lärare.

Kommunen har startat nätverk mellan skolorna med olika ämnesgrupper där betyg och bedömningsfrågor varit ett tema under ett år. I nätverken ingår både behöriga och obehöriga lärare och man träffas flera gånger varje termin. Detta har varit ett sätt att säkerställa en likvärdig bedömning och för att inom kommunen ge lärare möjlighet till stöd och utbyte av erfarenheter inom olika ämnen.

Kommunen har även verkat för att höja den specialpedagogiska kompetensen i kommunen. Tidigare fanns ett stort antal utbildade elevassistenter i skolorna, något som kommunen nu arbetar för att förändra. Satsningar görs för att istället anställa lärare med specialkompetens, vilket uppges vara problematiskt då tillgången till denna kompetens är begränsad. Kommunen planerar därför för att ordna olika kompetenshöjande insatser för den egna personalen.

Då variationen är stor när det gäller innehållet i olika lärarutbildningar kan det ibland vara svårt, menar förvaltningschefen, att avgöra den exakta behörigheten för en lärare. Kommunen har vid sådana tillfällen vänt sig till högskolan för att få hjälp med att värdera olika utbildningar.

När det gäller uppföljning av elevernas kunskapsresultat så har det inte gjorts någon särskild analys av dessa som kan kopplas till lärarnas behörighet för de ämnen de undervisar i.

Förvaltningschefen anser att det i dagsläget inte är något problem för kommunen att rekrytera behöriga lärare, varför ytterligare insatser utöver det som pågår inte anses nödvändiga.

Intervju med rektorn

Rektorn menar, precis som förvaltningschefen, att inspektionsbeslutet gällande förbättring av lärbehörigheten haft stor betydelse för det fortsatta arbetet med detta utvecklingsområde.

Skolan har vidtagit olika åtgärder för att förbättra behörigheten, både på skolnivå och genom gemensamma satsningar inom kommunen. Det har tidigare varit svårt att rekrytera behöriga lärare till Furudal och då med hänvisning till bland annat att skolan ligger långt ifrån centralorten. Dock minskar elevunderlaget generellt och i takt med det blir det även färre lärartjänster. Dessa blir mer och mer attraktiva att söka oavsett geografiskt läge.

Ett sätt att höja lärarbehörigheten på skolan har enligt rektorn varit att vidareutbilda de egna lärarna. Flera lärare har gått eller genomgår nu vidareutbildningar för att bli behöriga att undervisa i matematik, svenska och musik, ämnen det saknats behörighet i på skolan. Skolan har prioriterat denna satsning, vilket gör att annan fortbildning på skolan i dagsläget ges i mer begränsad omfattning.

Rektorn uppger att kommunen har som policy att inte tillsvidareanställa någon obehörig lärare. Anställningarna begränsas till en termin eller ett läsår, varefter tjänsterna utlyses på nytt. Obehöriga lärare inom kommunen som tidigare varit tillsvidareanställda har sagts upp om de inte har varit beredda att utbilda sig.

Det finns inom kommunen en kompetensutvecklingsplan för lärare. Under det senaste året har satsningar gjorts gällande betygsättning, bedömning och arbete med kursplanerna. I denna utbildning deltar alla undervisande lärare, både behöriga och obehöriga. Arbetet sker regelbundet, ämnesvis och i grupper där lärare från olika årskurser ingår. Denna satsning har, menar rektorn, höjt kompetensen inom dessa områden. När betyg sätts av obehörig lärare ges stöd i detta arbete av lärarkollegor eller rektorn. I övrigt ges också stöd mellan lärare och av rektorn i arbetet inom olika ämnen.

Vidare redogör rektorn för de satsningar som pågår för att höja lärarkompetensen när det gäller undervisning för elever i behov av särskilt stöd. I dagsläget genomförs en omstrukturering i kommunen genom att antalet elevassistenter minskas till förmån för att kunna anställa lärare med specialkompetens. Tillgången på lärare med speciallärar- eller specialpedagogisk utbildning är dock begränsad. Kommunen planerar därför att fortbilda den egna personalen inom detta område.

De lärarkategorier som är svårast att rekrytera är språk- och musiklärare. Detta beror enligt rektorn, på att dessa tjänster inte är attraktiva eftersom det är en liten tjänstgöringsgrad som erbjuds. För att lösa detta problem samarbetar skolan med Rättviksskolan och kommunala musikskolan där behöriga lärare finns att tillgå.

Skolan har inte i sitt kvalitetsarbete eller vid uppföljning av elevernas kunskapsresultat utvärderat konsekvenserna av att utbildade lärare undervisar i vissa ämnen.

Intervju med lärarna

Lärarna uppger att kommunen och rektorn har en hög ambition att anställa behöriga lärare. Vidare sägs att kommunen har gjort flera satsningar för att höja lärarbehörigheten i kommunen och att rektorn även har en plan för detta arbete framåt gällande den egna skolan.

Vid tjänstefördelningen är det elevernas behov och lärarnas behörighet som styr hur organisationen ska se ut och lärarna ges möjlighet att delta i denna process. Om det blir aktuellt att en lärare ska undervisa i ett ämne utan att vara behörig förs alltid en dialog mellan rektorn och läraren om förutsättningarna för detta.

Lärarna uppger att stöd i arbetet alltid finns att få, både av rektorn och kollegorna, oavsett om de är behöriga eller obehöriga. Vid betygsättningen görs alltid en genomgång av denna tillsammans med lärarna, rektorn och elevhälsan.

Inom kommunen finns ett så kallat Pedagogiskt forum där man arbetat mycket med betyg- och bedömningsfrågor som ett kompetensutvecklingsområde.

Lärarna säger också att de får god information gällande förändringar i skolans olika styrdokument.

Resultatet av lärarenkäten

Skolinspektionens lärarenkät visar att 86 procent av skolans lärare har en lärarexamen. Dock undervisar nio av skolans fjorton formellt behöriga lärare mer än 20 procent av sin tjänstgöring i ämnen de inte har behörighet för. I några fall har läraren behörighet i ämnet för årskurs 1-7 men undervisar årskurs 8-9. I årskurserna 2-5 och 8-9 ges all undervisning i de naturorienterande ämnena av obehöriga lärare. På skolan saknas formellt behörig lärare för undervisningen i svenska som andra språk.

Helhetsbedömning

Nedan framgår Skolinspektionens helhetsbedömning efter genomförd kvalitetsgranskning med Skolinspektionens rekommendationer samt eventuella krav på åtgärder.

I Rättviks kommun har, enligt Skolverkets uppföljningsstatistik, lärarbehörigheten mellan åren 2004-2007 legat på en relativt konstant nivå mellan 89-91 procent, vilket är något högre än riket i stort. Lärartätheten har under samma period ökat från att ha varit något lägre än riksgenomsnittet till att år 2007 vara strax över detta med 8,9 heltidstjänster per 100 elever jämfört med 8,4 för riket. Furudals centralskola hade vid samma tillfälle 10,5 heltidstjänster per 100 elever varav 78 procent av lärarna hade pedagogisk högskoleexamen.

I Furudals centralskola har det varit svårt att rekrytera behöriga lärare. Rekryteringsläget har dock genom förändringar på arbetsmarknaden förbättras. Skolan är liten och det är i vissa fall svårt att erbjuda heltidstjänster. Det är också svårare att rekrytera till vissa ämnen, exempelvis moderna språk. Vidare är även det långa avståndet från centralorten ett hinder när det gäller att rekrytera personal till skolan.

Förvaltningsledning, rektorn samt lärarna har god kännedom om skollagens reglering angående rekrytering och användande av lärarna. Det finns även god kännedom gällande skolans övriga styrdokument. Fortlöpande information sprids inom organisationen gällande förändringar och nyheter i styrdokumentet.

Kommunen har en hög ambition att anställa behöriga lärare samt att använda dessa utifrån deras formella kompetens. Ett flertal utvecklingssatsningar har gjorts både på kommunövergripande nivå och på Furudals centralskola. Dessa satsningar har genomförts på ett systematiskt sätt och över en längre tid. Satsningarna omfattar både kompetenshöjande inslag och omstruktureringar i verksamheten för att säkerställa och skapa förutsättningar för att behöriga lärare ska bedriva undervisningen.

Det finns på olika nivåer i kommunen en hög medvetenhet och ett engagemang i arbetet med att höja andelen behöriga lärare i kommunen. I samtal med förvaltningsledningen, rektorn och lärarna framkommer att det finns en samsyn och en gemensam ambition som genomsyrar verksamheten kring detta utvecklingsarbete.

Furudals centralskola har utifrån rådande förutsättningar medvetet och aktivt på olika sätt försökt hitta lösningar för att få en så hög andel behöriga lärare som möjligt, genom samverkan och stöd inom skolan i olika ämnen, utbildningssatsningar och ett visst samarbete inom kommunen. Trots genomtänkta och vidtagna åtgärder har dock skolan inte lyckats uppnå full lärarbehörighet för undervisningen i alla ämnen.

Sammantaget visar kvalitetsgranskningen att det inom Rättviks kommun och på Furudals centralskola pågår och planeras åtgärder för att säkerställa att eleverna i huvudsak får sin undervisning av för ämnena behöriga lärare.

Trots detta bedömer Skolinspektionen att en alltför hög andel av undervisningen ges av lärare som saknar utbildning i ämnet, varför Furudals centralskola ytterligare behöver vidta åtgärder för att i större utsträckning använda lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de ska bedriva.

Skolinspektionen bedömer att kommunen och skolan behöver vidta åtgärder för att:

- använda lärare med utbildning för den undervisning de i huvudsak ska bedriva.

Skolinspektionen följer upp krav på åtgärder. **Senast den 26 januari 2010 ska Rättviks kommun redovisa till Skolinspektionen, avdelningen i Stockholm vilka åtgärder som vidtagits.**

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson
Avdelningschef

Ann-Sofi Pihlgren
Undervisningsråd

I ärendets handläggning har även undervisningsråden Lotta Hedén, Anna Bergstedt-Nordqvist och Helena Plantin deltagit.

Kopia till:

Furudals centralskola